

LEDARE

Ledare: Söndagssignerat/Hans Bergström, Taipei: Demokratin som asiatiskt drama

PUBLICERAD 1999-05-23

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

Vart går Asien genom krisen

Åter kan lilla Taiwan, som Nederländerna till ytan och med 22 miljoner invånare, bli modellandet. Det är redan ett exempel i flera avseenden: den enda kinesiska demokratin i världshistorien, ett land som gradvis och fredligt lyckats ta sig från auktoritärt styre till modern pluralism. Som ett uttryck för att full pressfrihet numera råder på Taiwan höll i år publicisternas världsorganisation IPI sin kongress i dess huvudstad Taipei.

Taiwan har klarat sig förbluffande bra genom den asiatiska krisen, trots landets starka beroende av handel. Tillväxten har dämpats något, från sex till fem procent, det är allt. Knappt en vindil har nått Taiwan från de dramatiska stormar som drabbat Indonesien, Thailand, Sydkorea, Malaysia och även Japan.

Några förklaringar är speciella. En har att göra med marknadskanalerna. Elektronik står för 30 procent av Taiwans export; dess särskilda inriktning är att leverera högklassiga modem, datorskärmar etc (Taiwan är etta i världen på en rad av dessa produktområden) som amerikanska företag sedan får sätta sitt varumärke på. Titta efter noga på din datorutrustning med amerikanska varumärken och du finner i nio fall av tio "made in China" eller "made in Taiwan". Den amerikanska marknaden har som bekant hållits bättre uppe än den asiatiska.

Men det finns också förklaringar av vid betydelse. Taiwans utvecklingsmodell har inte byggt på statligt stöd till gigantiska konglomerat som bygger imperier, till skillnad från Sydkorea och delvis Japan. Drivkraften har i stället kommit från mängder av små och medelstora företag. "Kasta en sten från en balkong i Taipei och chansen är stor att den träffar ordföranden i en företagsstyrelse", säger skämtet här. Faktum är att Taiwan har det högsta antalet företag i förhållande till befolkningen i världen, ungefär ett företag per arton invånare. "Bättre vara huvud på en kyckling än svans på en ox", lyder devisen. Många vill "bli sin egen".

Entreprenörskulturen är stark och har fått blomma. Staten har koncentrerat sig på att skapa en bra infrastruktur, däribland världens förmodligen bästa skola. När landet växt i välstånd och

möjligheter har också tusentals av Amerikautbildade doktorer i bland annat naturvetenskap återvänt och tillfört ny kompetens. Ingen regering i världen, inte heller USA:s (!), torde rymma fler doktorer från amerikanska högklassiga universitet som Harvard, Stanford och Berkeley än Taiwans. Hur man lyckats få denna våg tillbaka av sina bästa intelligenser vore värt att studera för Sverige.

En av följderna av utvecklingsmodellen är att Taiwan har undvikit den överbelåning som slagit så hårt i en rad andra asiatiska länder. Expansion har finansierats med vinster och personligt riskkapital, inte med stora lån för en volymtillväxt utan sund ekonomisk underbyggnad, som i de sydkoreanska chaebols.

Taiwans demokrati, pressfrihet, öppenhet och pluralism har varit till fördel även ekonomiskt. Öppenheten har bidragit till en genomlysning som motverkat korruption och osunda band mellan banker, företag och politiker.

Över huvud taget verkar värdet av demokrati bli en av de erkända lärdomarna av krisen för Asiens framtid. Filippinernas förre president Fidel Ramos underströk det starkt i sitt framträdande. Demokratins pluralism och genomlysning stödjer icke-korruption och framväxten av ett civilt samhälle med många initiativ. I en typ av ny ekonomi som alltmer beror av entreprenörers förnyelsekraft blir det allt svårare för ett land att vinna framgång via storskaliga statliga satsningar inom ett auktoritärt system.

Winston Lord, den amerikanske diplomaten och Asienkännaren, framhöll ytterligare en aspekt: när ett land kraschat ekonomiskt krävs ofta nya ledares legitimitet för att man ska kunna ta sig ur krisen. Ingen annan än Kim Dae-Jung hade kunnat genomdriva de reformer som nu gör att förtroendet återvänder och ekonomin vänder uppåt i Sydkorea; den evige dissidenten blev president och kunde förklara för medborgarna vad som behövde göras. Även Thailand är ett exempel på hur förtroendet kan återvända genom den möjlighet demokratin erbjuder att fredligt byta förbrukade ledare. Omvänt förvårades Indonesiens kris av att det inte fanns någon demokratisk mekanism för att byta ut Sukarnos regering.

Från Hongkong rapporterar ordföranden i journalistföreningen växande själv censur och fallande samhällelig vitalitet två år efter Kinas övertagande, trots devisen "ett land - två system". Taiwan är hoppet även för Hongkong: så länge Taiwan är fritt kan ledarna i Peking ha intresse av att visa upp ett gott exempel på kinesisk återförening.

Men paradoxerna när det gäller Kina är stora. Dess ekonomi fortsätter att gå bra, samtidigt som repressionen växer; regimen försöker till och med detaljkontrollera vilka hemsidor de snart fem miljonerna Internetanvändarna i Kina tittar på. Hur länge håller detta

Samtidigt som Kina söker stöd för återförening med Taiwan riktar det missiler mot dess befolkning; på fem minuter kan raketer nå fram över det smala sundet.

Parallellt med att företag från Taiwan tillåts massivt investera i provinsen Fujian på fastlandet, och har lett den till ett

ekonomiskt under, fortsätter Kina att försöka isolera Taiwan i världen. Inte ens privata besök utomlands anses tillåtna för taiwanesiska ministrar. Missilkrisen 1996 utlöstes sedan Taiwans president Lee Teng-hui accepterat en inbjudan från sitt gamla universitet i USA, Cornell, att föreläsa där om Taiwans ekonomi.

Och samma FN-ledning som säger sig verka för mänskliga rättigheter har meddelat IPI att organisationen inte längre är välkommen att fira Pressfrihetens dag i FN:s lokaler i New York nästa år, som tänkt. Anledning: att årets IPI-kongress hölls på Taiwan, vilket inte gillas av kommunisterna i Peking.

Bland FN:s tjänstemän är det något klandervärt och svårt belastande att världens fria publicister uppmärksammar världens just nu mest uppmuntrande exempel på framgångsrik demokratisering. "Diktatorernas fackförening" har någon kallat FN: det är sorgligt att se att organisationen fortsätter att ge skäl för beteckningen.

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt